

odlišných obdobích determinována odlišnými faktory, jimž také odpovídají odlišné formy její realizace. Ve stati s pro Bulhary jistě potěšujícím názvem „*Balgarska rabota*“ v Izrael označava *precizno svaršena rabota* prezentuje Fenja Dekalo výsledky svých výzkumů prováděných u dvou odlišných skupin bulharských migrantů v Zaslíbené zemi. První, která si Izrael zvolila za svůj nový domov, a druhou, tvořenou pracovními migranty, kteří do Izraele přijeli vydělat peníze a získat zkušenosti a po kratší či delší době se vracejí do Bulharska. Celý sborník pak uzavírá článek Valentina Šarlanova *Pogled varchu sadbata na magrebskata i afrikan-skata migracija vav Francija* pojednávající o migraci ze zemí Maghrebu (Alžír, Tunis a Maroko) a zemí tzv. černé Afriky do Francie. Autor, vycházející z vlastních výzkumů z let 1990–1997, se zde zabývá jak příčinami migrace, tak také otázkou, jaký vliv má rozdíl v náboženství a rodinných strukturách imigrantů a společností-příjemce na ne/úspěch při jejich integraci.

Jak je vidět z nastíněného obsahu publikace, pokrývají texty sborníku ve svém úhrnu značně širokou a pestrou paletu témat spojených s migracemi. Ač se ovšem každý autor či autorská dvojice věnuje jiné skupině, teritoriu či se zaměřuje na jiné aspekty odpovídajících procesů, je jednou z předností celé publikace právě tato pestrost, která čtenáři fenomén migrace představuje na pozadí celé řady horizontů, přičemž oním navíc vyplývajícím ze shromáždění zahrnutých statí do jednotné publikace je možnost zaujetí komparativní perspektivy a vzájemné srovnávání prezentovaných dat, užitých konceptů a dosažených výsledků. Jakým směrem se ve své práci pracovníci ateliéru vyda-

jí, nevím, věřím však, že ať již jejich následující publikace rozvine a obohatí vějří výstupů ateliéru o nová témata, empirický materiál či interpretační schémata, výška laťky nastavená stávajícím sborníkem zůstane zachována či se dokonce ještě zvýší a že i (všechny) příští publikace tohoto kolektivu budou, stejně jako sborník *Gradio za etnologojata na migraciite*, badatelsky i celospolečensky aktuální a proto čtenářsky atraktivní. Celému Bulharsku pak k jeho vstupu do evropských struktur přejí, aby sousloví „*Balgarska rabota*“ neoznačovalo „*precizno svaršena rabota*“ pouze v Izraeli, ale právě i ve všech členských zemích EU (a nejen tam).

Marek Jakoubek

Patrick Purcell (ed.):
Networked Neighbourhoods.
Springer, London 2006, 430 s.

Recenzovaná publikace má podle editora být interdisciplinárním fórem pro prezentaci a kritickou diskuzi sociálně-technologických problémů spojených s vývojem současné společnosti. Za tímto účelem bylo v knize shromážděno patnáct textů od celkem 44 autorů. Z jejich seznamu je jasně vidět široké spektrum zastoupených profesí a organizací, které se zdaleka neomezují jen na akademickou sféru, byť ta převažuje.

Kniha je rozdělena na čtyři sekce. Na úvodní editorskou sekci (první kapitola) navazuje druhá, jež čítá šest spíše teoreticky zaměřených článků. Další pět článků je zaměřeno na výzkum a experimenty. V poslední části se ve čtyřech příspěvcích můžeme seznámit s několika

spíše uměleckými experimenty, které se týkají propojení komunity a technologie. Kapitoly jsou členěny do podkapitol, což text zpřehledňuje, byť jejich délka a logika se u různých autorů liší. Bibliografie je uvedena pro každou kapitolu zvlášť, kniha je vybavena rejstříkem. Není bohužel možné zevrubněji představit a podrobit kritice všechny příspěvky, a tak byl rozsah pozornosti věnované jednotlivým příspěvkům určen podle jejich relevance pro společenskovední disciplínu.

Autoři Peter Day a Douglas Schuler otevírají druhou kapitolu výhradou vůči Castellsovu názoru, že vytvoření společnosti sítí s sebou podle interpretace autorů nese rozpad lokalit. Naopak, snaží se ukázat, že „komunita existuje“. Udržet ji při životě a případně rozšířit ji do podoby mezinárodního sociálního hnutí by měl obor „analýzy sociálních sítí“ (*social network analysis*), který by měl být jak nástrojem výzkumu, tak podporou kolektivní akce. Autoři vědomě rezignují na požadavek objektivnosti při zkoumání komunit a představují své pojetí jako normativní – cílem je „zdravá“ komunita. Jedním z prostředků k dosažení tohoto cíle má být i autoři nabídnuté nové paradigma „občanské inteligence“, které má spojoval studium občanské společnosti, informačních technologií a jednotlivých kauz (např. životní prostředí).

Třetí kapitola je převzata z knihy Howarda Rheingolda *The Virtual Communities* z roku 2000. Autor se sebekriticky oprostuje od romantické nostalgie po tradiční komunitě a v duchu (sebe)kritiky také klade otázku, zda je internet novou nadějí na demokratizaci států, či jde jen o další z projevů „sebehypnotizujícího“ kulturního průmyslu (v této souvislosti zmiňuje

Adorna a Horkheimera). Tyto diametrálně odlišné trajektorie vedou Rheingolda k opuštění technologického determinismu, neboť „není zdravé předpokládat, že nemáme volbu“. Pro uskutečnění této volby je nezbytná „veřejná sféra“, včetně její „virtuální“ podoby, kterou přinesla nová média. Vzápětí uvádí (bez odkazu na H. Arendtovou), že *vita activa* se ve fragmentované společnosti USA probouzí až v reakci na krizi. To, že se tak opravdu děje, dokládá autor seznamem několika internetových adres, kde aktivní komunity můžeme nalézt.

V centu zájmu Petera Birкина, autora čtvrté kapitoly, stojí role „komunitní informatiky“ (*community informatics*) v rozvoji komunity. Komunitní informatikou je myšlen přístup, který spojuje kyberprostor a konkrétní geografický prostor. Jde tedy spíše než o substituci komunikace o rozvoj komunikace již existující v konkrétní „fyzické lokalitě – sousedství“. Birkin nabízí příklad, jehož se v Los Angeles zúčastnil jako organizátor. Šlo konkrétně o online publikování dat o problematických městských čtvrtích (včetně slumů), která měla varovat před případným zhoršením situace v lokalitě. Cílem bylo také včas komunity od úpadku zachránit, nejlépe ve spolupráci s jejich obyvateli. Při kritice projektu autor zmiňuje jeho metodologické, filozofické a ideologické problémy, které plynou většinou z přílišného technologického determinismu (optimistického). Pro plánovače z toho plynou čtyři doporučení: zapojit se do debaty o roli informačních technologií ve společnosti, uvědomit si sociální a politický kontext technologie, bránit svobodu přístupu k informacím a otevřít prostor pro přímou demokracii.

Spíše žurnalisticky se kriticky zamýšlí nad myšlenkou univerzálního přístupu k internetu Alan McCluskey z *Connected Magazine*. Internet totiž může potkat stejný osud jako automobil: ten s postupným rozšířením přestal sice být privilegiem (a svobodou), ale stal se nutností, neboť například zmizely lokální obchody a nákup v nákupních zónách je dnes bez automobilu prakticky nemožný. Podobně tomu může být například s kamennými knihkupectvími, takže „odstřížení“ od internetu bude zároveň znamenat i „odstřížení“ od knih. McCluskey se táže, zda budou mít následující generace vůbec svobodu říci internetu „ne“.

Text Federica Casalegna se týká kolektivní paměti vázané na sousedství. Mimo možnosti využití moderních technologií k uchování paměti uvažuje autor o „žijící paměti“ (zmiňuje stejnojmenný projekt Evropské komise), tedy o poskytnutí technologií (sítě, internetové kavárny) samotným občanům, aby mohli sami sdílet a tvořit sociální paměť lokality. Casalegno nabízí třetí možnost – zapojení mobilních technologií. Autor ukazuje na konkrétních příkladech (umělecké instalace, experimenty, vědecké projekty), jaké jsou možnosti využití mobilních médií pro budování sociální koheze na bázi sdílení a společné tvorby paměti – a tedy i společné vize.

V závěru teoreticky orientované části publikace lze nalézt práci torontské socioložky Jennifer Kayaharyové, která kriticky rozebírá různá pojetí komunity ve společenských vědách. I když nenabízí svůj originální přístup, její rekapitulace a shrnutí argumentů zastánců i odpůrců pojmu „online komunita“ je dobrým rámcem diskuse, které se jednotlivé kapitoly dotýkají.

Oddíl věnovaný výzkumu otevírá zpráva z výzkumného projektu *Connected Lives*, který uspořádal tým torontské univerzity pod vedením v knize hojně citovaného Barryho Wellmana, klasika zkoumání sociálních sítí. Článek je obsáhlý (cca 60 stran), zahrnuje jak teoretické úvahy, tak prezentaci dat z dotazníkového šetření a velmi obsáhlou bibliografii. Hlavním cílem je ukázat, že pojem komunity není nutně vázán na lokalitu, a zároveň popřít teze o erozivním působení informačních technologií na mezilidské vztahy. Kvalitativní a kvantitativní data z výzkumu reprezentují torontskou část East York a jsou v souladu s hypotézou autorů.

Dalším zástupcem sociologického výzkumu je práce týmu okolo Andrey Kavanaughové. Tématem je dopad užívání internetu na blízká a vzdálená (*local and distant*) sociální pouta. Jedná se klasickou studii navazující na obdobné již vykonané empirické výzkumy. Datová báze, ze které autoři vycházejí, je složena z několika výzkumů pořádaných technickou univerzitou ve Virginii a probíhajících v letech 2001–2003. Pomocí statistických analýz ukazuje tým výzkumníků, že počítačová komunikace je spíše aditivní, tedy rozvíjí aktivity již aktivních občanů, a dále, že i pro dlouhodobé a intenzivní užívání internetu je nástrojem pro udržování sociálních vazeb.

Desátá kapitola knihy představuje zlom, po kterém se jednotlivé práce týkají spíše kreativně-uměleckých experimentů. Sedm kapitol knihy, tedy zhruba její polovina, je věnováno představení různých projektů, které spojuje zájem na využití technologie ke zvýšení pocitu sounáležitosti v sousedství. Tyto kapitoly nekopírují akademický styl, spíše různými způsoby uka-

zují možnosti lidské kreativity. Čtenáři se mohou dočíst o komunitních chatovacích programech, počítačových kavárenských stolcích či interaktivním komunikačním nábytku. I když mají tyto projekty leckdy nádechy sci-fi, jsou zajímavé svým provedením a právě hranicemi jejich sociálního (ne)přijetí – i dobrý nápad může narazit na nezájem.

Jak recenzovaná kniha naplnila své cíle? Pokud jde o pestrost, pak jistě uspokojivě, byť můžeme mít několik výhrad. První je, že jen jeden článek (McCluskey) se orientuje na kritiku všudypřítomné aplikace moderních technologií. Mírnou vadou na kráse je též to, že v celé knize není zastoupen názor ekonomicky zaměřených vědců, což je škoda vzhledem

k vytyčené interdisciplinaritě. Publikace je také výrazně orientována na anglosaský kontext, a tak je třeba být při zobecňování opatrný. Recenzovaná kniha se nevyhnula častému problému sborníků, tedy velkému rozptylu kvality jednotlivých příspěvků. V tomto ohledu by prospěl větší tlak editora. I přes výše zmíněné výhrady je publikace *Networked Neighbourhoods* dobrým kompasem pro čtenáře, který se již v tématu pohybuje. Seznamuje s aktuálními trendy na tomto výzkumném poli a rozsáhlý bibliografický materiál, včetně internetových adres, je velmi užitečný každému, kdo se chce touto problematikou podrobněji zabývat.

Jan Sládek